Foto: profimedia.sk

Iba práca?: *Opatrovateľ je často jediným človekom, ktorý pacienta vypočuje. Pani Monika z Bratislavy, na vedľajšom obrázku, má za sebou dvadsaťpäť rokov praxe v nemocnici, dnes opatruje chorých ľudí za hranicami.*

Koniec amnestie

Slovenské opatrovateľky v Rakúsku by od januára mali pracovať legálne, realita svedčí o opaku

Legálne či nelegálne? To je naozaj otázka, ktorá by mala trápiť zhruba dvadsaťtisíc slovenských opatrovateliek pracujúcich v Rakúsku. Ak sa dobrovoľne neprihlásia na úrady, hrozí im od januára mastná pokuta a vraj aj zákaz pobytu v krajine. Ako sa však ukazuje, zákon prijatý proti čiernej pracovnej sile z východu je šitý horúcou ihlou a v praxi je v podstate nevykonateľný.

Spleť nejasností: „Ešte nie som celkom rozhodnutá. Rada by som pracovala oficiálne, platila odvody do sociálnej poisťovne. Keď tak neurobím, hrozia mi veľké pokuty, aj 3 600 eur, čo je pre mňa neúnosné," nahlas uvažuje Monika z Bratislavy, zdravotná sestra s dvadsaťpäťročnou praxou v nemocnici. Z pohodlia domova ju do zahraničia vyhnali, ako inak, financie. Skúsená pracovníčka dostávala v hrubom zhruba jedenásťtisíc korún.

Foto: TATIANA KUBIŠOVÁ

Skutočnosť: *„Legálnu opatrovateľku si zatiaľ žiadala jedna klientka, aj to preto, lebo má zlých susedov, čo by ju okamžite udali," tvrdí Marta Kopka, majiteľka eseročky Senior Service.*

K našim rakúskym susedom chodí na dva týždne do mesiaca už celý rok a stretli sme sa, keď si práve balila kufre do tretej rodiny. Tentoraz to je mužský pacient s rakovinou, štyridsaťsedemročný, po chemoterapii. „Určite po úradoch nebudem chodiť, veď sa v toľkých papierovačkách jednak nevyznám ani na ne nemám čas. Oslovila som rôzne agentúry a teraz mi v jednej povedali, že všetko za mňa vybavia. Predstavte si, len poplatok za živnosť ma vyjde na stoštyridsať eur, ale mám ju na dobu neurčitú, teda neobmedzene," pokračuje Monika.

Na otázku, či vie, že ak si v Rakúsku zakladá živnosť po prvýkrát, je od poplatku oslobodená, len prekvapene pokrúti hlavou. Okrem toho, reálna suma za prihlásenie do rakúskeho obchodného registra je zhruba štyridsaťštyri eur a výpis z neho takmer deväť. Ak ich nechce platiť, musí predložiť potvrdenie o novom

Foto: TATIANA KUBIŠOVÁ

založení z príslušnej obchodnej komory. Trochu komplikované, a to je len začiatok.

Viaceré agentúry na Slovensku sa preto chytili možnosti, že všetky byrokratické záležitosti vezmú na vlastné plecia. Ich ročný poplatok je horibilný - štyristo až štyristopäťdesiat eur, čiže od trinásť- do pätnásťtisíc korún. Táto cifra je bez DPH. Navyše, za potvrdenie o pobyte v Rakúsku treba zaplatiť dvadsať eur a jedna renomovaná agentúra dokonca od svojho „personálu" žiada, aby sa za 70 eur zapísali do zväzu opatrovateľov a každý rok si platili členstvo vo výške tridsaťpäť eur. Živnosť je však živnosť. Platnosť nadobúda okamžite. Ostáva teda položiť si otázku, komu nová situácia pomôže.

Dve eurá na hodinu: Anjeli z východu, ako opatrovateľky zo Slovenska a z Česka nazýva tamojšia tlač, sa stali horúcou témou v predvolebnej kampani. V lete 2006 politickí rivali rozoberali škandály spojené s menami najvplyvnejších mužov krajiny. Služby nelegálnych síl mali využívať svokra vtedajšieho kancelára Wolfganga Schüssela, otec prezidenta Heinza Fischera, rodičia hovorcu sociálnych demokratov pre európske záležitosti Caspara Einema či rodičia štátneho tajomníka ministerstva dopravy Helmuta Kukacku.

Posledný menovaný sa priznal, že Slovenkám platil 85 eur na deň, čo je pri súčasnom kurze zhruba 2 800 korún. Pre našinca ide o horibilnú sumu. Väčšina našich žien však dostáva za hodinu svojej služby 2 eurá, čiže 65 korún. Pritom môžu pracovať len dva týždne v mesiaci a byť klientovi k dispozícii prakticky nepretržite, vo dne v noci.

„Neverím, že sa z tohto platu dá niečo ušetriť. Je to o tom, že si zaplatíte účty, slušne sa najete, kúpite si niečo na seba. Pokiaľ ide o matky samoživiteľky, ich situácia je aj z finančnej stránky často neľahká," hovorí Marta Kopka, majiteľka agentúry Senior Service.

Rakúsky dôchodok?: Keď nejde o dôchodkyne, ktoré si chodia do susednej krajiny privyrábať, musia si ženy v produktívnom veku na Slovensku platiť odvody. „Tu som registrovaná ako dobrovoľne nezamestnaná a z platu si hradím všetko sama," povzdychne si Monika.

Po novom by si mala svoje záväzky plniť v Rakúsku. Do 1. júla 2008 môže síce pracovať na slovenskú živnosť, ale iba v tom prípade, že v našej krajine odpracuje viac dní ako u nich. Úrady presne vedia, kde sa opatrovateľka nachádza, lebo jej zo zákona vyplýva prihlasovacia i odhlasovacia povinnosť z bydliska klienta do troch dní.

„Možno, keby som sa prihlásila legálne, mala by som nárok na rakúsky dôchodok," nádeja sa Monika. Plnú rentu však môže dosiahnuť len človek, ktorý tu odpracuje štyridsaťpäť rokov, a minimálnu, mierne prekračujúcu hranicu 700 eur, dostane zamestnanec po pätnástich rokoch. Nárok na alikvótnu čiastku nastáva po jednom roku, ide však o podstatne menšiu sumu.

Zvláštny zákon: Do konca roka podliehajú naše opatrovateľky takzvanej amnestii, prechodné polročné obdobie na vybavenie formalít sa im skončí. Z odhadovaných dvadsiatich tisícok sa ich legálne neprihlásila ani tisícka.

„V rámci colnej polície funguje oddelenie, ktoré by sa malo zaoberať práve neregistrovanými ošetrovateľkami," odpovedal nám predseda Zväzu samostatných opatrovateľov Rainer Tanzer na otázku, akou formou prebieha vykonateľnosť zákona. Ako však bude posily domácností s chorými pacientmi kontrolovať po vstupe do Schengenu? Nelegálne pracujúcu Slovenku môžu muži zákona dostať len tak, že ju niekto udá. Aj to by ju museli dlhodobo sledovať a dokumentovať jej činnosť.

„Policajti by ma museli nájsť, ako mením trebárs pacientovi plienku. A ja by som im mohla povedať, že to robím bezodplatne, z dobrej vôle. Ale povedzte mi, ako by ma mohli aj nachytať, keď v byte otváram dvere len ja? Keď tam budú stáť, jednoducho zostanem ticho sedieť. A keby ma pristavili s klientom na prechádzke, poviem, že som tu na návšteve a sprevádzam svojho známeho," prezrádza stratégiu odvážna pani zo stredného Slovenska.

Čierni pracovníci však nie sú jediní, komu hrozia sankcie. „Rakúsky zamestnávateľ môže dostať pokutu do výšky 8-tisíc eur," šokuje Rainer Tanzer. V prepočte je to presne 262 400 korún! Napriek tomu chcú pacienti aj naďalej využívať nelegálne pracantky. Dôvod? Keďže by im museli platiť odvody do sociálnej poisťovne, predražili by sa ich služby o tisíc eur mesačne. Napriek tomu, že im štát a samospráva prispejú štvrtinou z celkovej sumy, je to stále málo.

Pred krachom?: Navyše, ženy, ktoré nie sú registrované vo zväze, by si odvody museli platiť samy. Tieto odbory opatrovateliek im síce vedia garantovať netto honorár a hladký priebeh, určujú však aj sumu, za ktorú sa nonstop starajú o chorú osobu. Radové bez vzdelania by dostali na deň 50 a diplomované 60 eur. Rozdiel medzi nimi by bol len v tom, že zatiaľ čo prvá kategória zarobí na rakúske pomery tak mizerne, že je od dani oslobodená, druhá by ich mala platiť.

▶

Foto: ALEXANDRA GAVULOVÁ

Vysoké pokuty: *Podľa slov Rainera Tanzera, na snímke vľavo, predstavujú pre opatrovateľku 3 600 eur, pre rakúsku rodinu až 8-tisíc eur.*

Ročne by jedny zarobili okolo tristo- a druhé tristopäťdesiattisíc korún. Z toho si treba odrátať rôzne poplatky, trebárs aj za notársky overené dokumenty, ktoré musí pečiatkou opatriť jedine rakúsky prekladateľ. Do 1. júla však všetky bez rozdielu musia absolvovať kvalifikačnú skúšku, ktorej predchádza štyristo hodín teórie, a čo je pre väčšinu Sloveniek strašiakom - musia vyhovieť v testoch z nemeckého jazyka. Podľa Rainera Tanzera sa stačí len dohovoriť, odhaduje, že lingvistickým sitom prejde zhruba sedemdesiat percent našich rodáčok. Keby sa teda nahlásili aj tie, ktoré cudzí jazyk neovládajú dobre, automaticky by si zavreli dvere na trh.

Otázne je, kto by sa v Rakúsku postaral o starých ľudí, keby sa začal zákon dôsledne dodržiavať. „Asi by sa systém zrútil. Štát nie pripravený zvládnuť túto situáciu," naráža Marta Kopka na nepomer cien medzi našimi a rakúskymi opatrovateľkami.

Berie sa výhodnejšie: Dvadsaťštyrihodinová opatera v domácnosti pacienta tam vyjde od 125 do 145 eur v závislosti od miery postihnutia, za víkendy a sviatky sa inkasuje o 25 eur viac. Nečudo, že človek v núdzi si chce ušetriť svojich stotisíc korún mesačne a radšej siahne po lacnejšej a rovnako kvalifikovanej alternatíve, ktorá mu ešte aj ožehlí, navarí a uprace.

V Rakúsku sa rozoznáva sedem stupňov závažnosti postihnutia a od nich sa odvíja aj príspevok na opatrovanie. Od tretieho stupňa treba predložiť potvrdenie od lekára o potrebe nepretržitej opatery, od piateho sa to už deje automaticky. Keď má však pacient vyšší príjem ako 2 500 eur, nedostane ho. Podľa nového sa má pátrať aj po stave na účte, úspory nemôžu presiahnuť 5-tisíc eur, čo sa mnohým odporcom zdá ako zasahovanie do súkromia.

Keď si invalid na úrade legálne zahlási opatrovateľku, má nárok na príspevok od štátu. Keď má pomocníčka založenú živnosť, je to dokopy 225 eur na dve, ktoré sa v domácnosti striedajú v dvojtýždňových turnusoch. Keby však s nimi uzavrel pacient zmluvu, mal by nárok na 800 eur mesačne. To však nik nespraví, lebo v takom prípade by im musel podľa rakúskeho práva vyplatiť štrnásť miezd, uvoľniť ich na dovolenku a platiť im nemocenskú, keby ochoreli.

Nonstop v pohotovosti: Inžinierky, magisterky, predavačky, dôchodkyne. Škála žien cestujúcich do Rakúska za prácou je pestrá. Je však pravda, že viac ich pochádza z východu Slovenska, kde je možnosť zamestnania obmedzená.

Východisko: „Keď stratí žena prácu po štyridsiatom piatom roku života, veľmi ťažko si hľadá novú. A práve opatrovateľky z tejto vekovej skupiny sú veľmi žiadané. Počas prázdnin si chodia privyrábať tak učiteľky, ako aj študentky medicíny," vyratúva Marta Kopka. Podľa nej sa predstavy neskúsených žien od reality značne líšia, preto radšej pracuje s takými, ktoré vo svojom živote už niekoho opatrovali. Predíde tak situácii, že po troch preplakaných nociach budú odchádzať s predstavou, že všetci Rakúšania sú lakomí a zlí. I keď sa našli prípady, že v rodine sa končilo o štvrtej jogurtom a namiesto večere sa žene ušlo urážok. Situáciu riešila dosadením opatrovateľky s nadváhou, ktorá si želala schudnúť, a vzhľadom na nedostatok jedla sa jej to aj podarilo.

„Pacienta treba dvíhať, prebaľovať, polohovať. Podľa toho, akú má diagnózu. Keď som po prvýkrát prišla do istej rodiny, kde mali stodvadsaťkilového chlapa s cukrovkou, nebolo mi všetko jedno. Ako prvú prácu som však vyfasovala umytie záchoda. Nad misou som sa musela začať smiať, kam som to po dvadsiatich piatich rokoch praxe na klinike dotiahla," spomína Monika.

Nová konkurencia: Keby ju naše zdravotníctvo dokázalo slušne zaplatiť, nemuseli by nemocnice riešiť problém s nedostatkom personálu. Rakúsky trh s opatrovateľkami sa môže v nasledujúcich mesiacoch zmeniť, no v istom zmysle sa mení už teraz. Príliev Bulhariek a Rumuniek tlačí ceny na 20 až 30 eur na deň. Vo Viedni tento stav už cítiť, vidiek je ešte stabilizovaný. V prípade, že by naše ženy za ich nelegálnu činnosť trestali pokutami, asi by sa zdvihli a šli by inam. Háčik je však v tom, že do Nemecka sa chodí na trojmesačné a do Veľkej Británie minimálne na polročné turnusy.

Rozhodnutie už spravila Mária Jakubeková z Košíc: „Za dohodenie práce v Rakúsku som agentúre musela zaplatiť nevratný poplatok 32-tisíc korún, pričom platí aj druhá strana. Zažila som kadečo, od láskavých rodín až po šikanovanie, dokopy som ich vystriedala dvanásť. Neviem, kto by sa však o týchto ľudí postaral, ak nepribehnú zo Slovenska baby v núdzi alebo nejaké ohlúpnuté idealistky, lebo nikto nechce tieto staré a choré osoby vidieť. Ani ich vlastné deti. Teraz som vo Walese, mám sa fajn, pracujem v domove dôchodcov, som tu legálne a nikto ma nediskriminuje. Keďže som v skúšobnej lehote, platia mi 5,52 libry na hodinu, potom mi ju ešte zvýšia."

Mnohým ženám však dvojtýždňový cyklus vyhovuje, lebo zvyšok mesiaca sa môžu starať o svoju rodinu. Práca na diaľku si vyberá svoju daň, a nielen tú finančnú. „Za dva týždne nonstop starostlivosti duševne vyhoríte a musíte sa dať dokopy. Nebyť opatrovateliek z cudziny, nemal by sa o rakúskych invalidov v ich domovoch kto starať. Končili by v lacnom starobinci, kde sú na dvadsať ľudí dve sestry," uzatvára tému Marta Kopka. Sľub SPÖ daný pred voľbami je však silnejší než argumenty všetkých zúčastnených. Taký je život. Aj v Rakúsku. ■

TATIANA KUBIŠOVÁ